

ОСОБИСТА ТРАВМА ЯК МОТИВАЦІЯ ЖІНОК ДО БОРОТЬБИ В ЛАВАХ ОУН-УПА

Ключові слова: ОУН, УПА, жінки, підпілля, мотивація, травма.

Key words: OUN, UPA, women, the underground, motivation, trauma.

Часто історія розглядає рух опору як масовий ідеологічний процес, а жіночу участь – крізь призму патріархальних стереотипів, де жінка або жертва, або мати-берегиня. Проте за кожним рішенням вступити до лав ОУН та УПА перебувала окрема особистість зі своїми думками, травмами та мотивацією.

Сучасні історики все частіше звертаються до его-документів, що дає змогу розглянути кожне явище крізь призму окремої долі. Аналіз життя підпільниць засвідчує їхню високу суб'єктність та автономність в ухваленні рішень, де особиста травма трансформувала психологічний стан і перетворила біль на жагу помсти, народила волю до самозахисту [2, с. 101]. Участь жінок у збройному підпіллі часто була реакцією на окупаційні режими. Особиста трагедія робила для жінки боротьбу актом відновлення справедливості.

Яскравим прикладом слугує постать Анни Карванської-Байляк, яка писала, що жорстокість до її родини знищила у ній усілякі страхи. Визначальним моментом для Анни стала втрата чоловіка Дмитра «Орського» у 1946 р. [1, с. 30–45, 120–143]. Свою незламність Анна Карварська-Байляк продемонструвала, перебуваючи під слідством у польських в'язницях Кракова та Ряшева, яке тривало понад рік. Саме стійкість стала тим інструментом, який допоміг їй захистити свою честь і пам'ять про полеглих чоловіка та побратимів. Анна згадує: «...вирок – 14 років ув'язнення, який тоді звучав ніби вибавлення» [1, с. 2]. Боротьба Карванської-Байляк у катівнях була демонстрацією її суб'єктності, де вона не дала ворогу зламати свою волю, перетворила особисту трагедію на джерело внутрішньої сили.

Рушійною силою ставала не лише особиста трагедія, а й репресії, приниження і тоталітарний режим. До приходу радянського тоталітаризму українці жили в умовах колонізації. Молоде покоління того часу чинило неабиякий супротив, адже численні обшуки, арешти та знущання над свідомою молоддю викликали природну реакцію захисту.

Надзвичайно цінними є спогади Галини Коханської, де вона ділиться своїми враженнями про ситуацію у 1930-ті рр. на Волині. Вона зазначає, що школа ставала місцем першого конфлікту національних поглядів: «...українці могли залишатись і вчити українську мову. Польки йшли додому. На кожному кроці вони нас зневажали, називаючи бидлом, хамом і т. п.». Також Галина згадує про свого брата, який мав значний вплив на її формування. Він був комендантом УВО. Тортури, які довелося йому пережити під час допитів та ув'язнення, знайшли надзвичайний відгук у душі підпільниці [4, с. 11–15].

Після приходу радянської влади у 1939 р. ситуація погіршилася, що стало новим випробуванням, яке підштовхнуло жінок до підпільної боротьби. Особливо

показовим став «Процес 59-ти», де на лаві підсудних опинилися 22 жінки, серед яких 11 було засуджено до смертної кари. Вони обвинувачувались у приналежності до ОУН та антирадянській діяльності. Серед засуджених була і Люба Комар, яка згадувала, що «Ми прийняли вирок спокійно. Не було в нас будь-якого пригноблення, можна сказати, що ми навіть були якось духовно піднесені». Це яскраво демонструє велику мужність дівчат, бажання пройти будь-які складності, захистити свою честь, а також їхню готовність до боротьби, адже без мотивації, навряд чи можливо було так легко прийняти смертну кару [3, с. 7–52].

Дослідження жіночого досвіду в ОУН та УПА крізь призму его-документів доводить, що мотивація була глибоко персоналізованою. Помста за втрату рідних, переживання принижень від тоталітарних машин та бажання зберегти свої честь та гідність ставали тими фундаментальними чинниками, що перетворювали жінку на активного суб'єкта історії. Аналіз спогадів учасниць допомагає побачити, що за загальним обличчям боротьби завжди стояв особистий вибір – бажання захистити себе, рідних чи пам'ять про побратимів, де травма ставала внутрішнім «паливом» незламності. У такому контексті роль жінки виходить далеко за межі лише допомоги. Це доводить, що саме поєднання тисяч індивідуальних виборів, загартованих власним болем та жагою справедливості, сформувало обличчя українського спротиву. Такий погляд на історію дає змогу деконструювати радянські та патріархальні міфи, повертаючи жінці-підпільниці її справжню роль – автономної постаті, яка через приватну трагедію здійснювала свідомий вплив на загальноєвропейський контекст боротьби з тоталітаризмом середини ХХ ст.

Джерела та література

1. Карванська-Байляк А. Во ім'я Твоє / ред. Р. Галан. Варшава: Видавництво «Український архів», 1999. 440 с.
2. Кісь О. Жіночий досвід участі у національно-визвольних змаганнях 1940–50-х рр. на західноукраїнських землях. *Схід-Захід: Історико-культурологічний збірник*. 2009. Вип. 13–14. С. 101–125.
3. Комар Л. Процес 59-и. 2-ге вид. Нью-Йорк: Видавництво «Пролог». Бібліотека «Прологу» і «Сучасности», 1991. Ч. 191.5. 75 с.
4. Коханська Г. З Україною у серці. Спомини / ред. П. Потічний, М. Посівнич. Торонто–Львів: Видавництво «Літопис УПА», 2008. Т. 9. 400 с.

Сорокіна Вікторія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ФРУКТОВИЙ САД: МІСЦЕ ЗЛОЧИНУ І ПАМ'ЯТІ

Ключові слова: публічний простір, Вінничина, репресії.

Key words: public space, Vinnytsia region, repressions.

Однією з трагічних сторінок історії України є перебування під владою комуністичного режиму. Масштабні злочини, вчинені під час його панування, зокрема